

Eva Ströms anförande om fri entré från Fri Entré-konferensen.

DET MAGISKA MÖTET

Jag ska börja mitt anförande med att läsa en dikt om en åttaårig romersk flicka, URSA, som jag mötte på ett museum i Köln.

”Det finns ett museum i Köln, där nästan alla föremål hittades under restaureringen efter kriget. Det ligger i Kölnerdomen, Roncalliplatz, Römisch-Germanisches Museum. Där finns ett gravmonument över Ursa. Ursa, björnflicka. Jag har längtat efter inskriptionen till denna grav och ringt till museet men förmodligen har jag endast kommit till en vaktmästare, eller till biljettluckan. Där har man ansett min fråga besynnerlig, i synnerhet som jag ringt över flera länder, fågelvägen, transträckan, flyttfåglarna, koxaiakabeln, EU, Rhen. Det germanska mörkret, skymningen, Agrippina. Jag ville inte veta vad hon gjorde i den nordliga kolonin, inte om hon frös, inte om hon lekte med de där små bronskammaren. Jag ville veta om hon var älskad.”

Plötsligt på ett museum, kan vi vara med om ett magiskt möte där tiden tycks upphävd och det förflutna är här och nu. Så skedde mitt möte med Ursa och så sker varje dag på alla de museer som finns jorden runt. Människan är inte odödlig och vet om det. Det är dödligheten som skapar våra museer. Men medvetenheten om vår dödlighet får oss att vilja ta del av det som tidigare hänt och också berätta för våra efterkommande. Varje museum är en sådan berättelse. Varje utvalt föremål kan bli en berättelse som kortsluter tiden. Om ingen berättade, skulle det förflutna sjunka ner i ett oformat kaos. Ur myllret av sinneintryck och slumpvisa möten med ting och kaotiska företeelser försöker vi forma en fattbarhet

Slumpmässiga fynd i denna enorma kökkenmödding som historien utgör måste sättas i relation till varandra, och i relation till oss. De måste sättas i relation till varandra till de idéer och gudar man har tillbett, och till de människor som hade makt eller var maktlösa, eller rent av kände vanmakt. Och ibland tycks också själva tingen tala, liksom av sig själva, gå i resonans både med oss och sin egen tid, förstärka och ge genklang.

Jag minns några besök på andra museer. På Amerikas västkust i en liten kuststad hamnade jag på ett litet indianmuseum. Staden hyste ett köpcentrum med pizzerior och McDonald's och här fanns ingenting som påminde om den tidigare indiankulturen. Vid torget låg en byggnad med en öppen dörr, inget inträde. Här fanns i ett tyst dunkelt korgarbeten och smycken, verktyg och vardagsföremål som använts av de indianer som bott här innan en annan kolonisation trängde ut dem. En annan berättelse tog form, ett annat sätt att leva, i en tid före både de katolska missionsstationerna och den amerikanska livsstilen.

Ett annat museum. Nu är scenen Köpenhamn. I en monter som jag stirrar ner i ligger ett lårben. Men det märkliga med detta lårben är att den innehåller en stort deformerande knöl. Här insåg jag i en blixtbelysning att detta fynd härrörde från en unik människa som hade levt och lidit av sjukdom och smärta, i sitt enda unika och individuella liv.

En gång kom jag till Køge i Danmark, och vandrade genom rum och fiskarredskap och allmogemöbler. Så långt in får jag en chock – jag står plötsligt ansikte mot ansikte med en massgrav. Det är det berömda stenåldersfyndet Ströby Egede-graven med 8 människor, män, kvinnor och barn. Vad var det som hände för 6000 år sedan? Blev de offer för en drunksolycka, ett fientligt överfall? Vi vet inte mer än att de levde för 6000 år sedan och kunde uppskatta skönheten i en hjortpärla och den vassa skärpan i en flintkniv. Vi vet inte mer än att forntidens människor också drabbades av katastrofer och våld, det oförutsedda och det tragiska.

Från 6000 år tillbaka kan vi gå till samtiden – till Tate Modern på Themsens södra strand. I det nyinrättade museet för samtidskonst visas verk där konstnärer reagerar på sin samtid och sin omvärld. Människor från hela världen dras in i den stora turbinhallen. Jag möter dem senare igen på British museum, som också de har gratis inträde till sina samlingar. Här finns många ungdomar, de som annars inte skulle kommit hit. Det vet jag, för som ung hejdade jag mig ofta inför ett inträde. Och nu när jag är medelålders och har råd har jag dessutom ironiskt nog som skrivande kulturjournalist ofta fått fritt inträde.

Museerna beskriver människan – hennes vardagsliv men också hennes drömmar, hennes öde. Tingen och bruksföremålen berättar vad hon behövde och vad hon värdesatte. När vi nås av nyheter att nationalmuseet i Bagdad skövlats innebär det ett våld inte bara mot irakiernas historia utan mot vårt gemensamma historiska och kulturella arv. På samma sätt var det en ohygglig chock när vi såg bilderna av hur den forna talibanregimen sprängde unika statyer i Afghanistan. Vårt arv, och denna berättelse bör vara tillgänglig för alla. Det är rättvisa och demokrati. Ett museum är ett ögonblick av hejdad tid, och till det ögonblicket bör vi alla ha tillträde.

Jag ska sluta med att läsa ännu en dikt om den 8-åriga romerska flickan URSA – just för att påminna om de magiska möten museer kan skapa, för att erinra om att vi har så mycket gemensamt med de människor som fanns före oss – och med dem som ska komma efter oss.

Ursa, vem var du? Hörde du berättelsen om de väldiga magasinen vid Tibern, ed dadlar från oaserna, marmor från Toscana, elfenben från Mauretanien? Började man tala om slavarna och deras vidskepliga religion? Gick du om morgonen ner till de stora baden, eller var du ännu för liten? När natten föll visste du inget om att universum vidgar sig, ändå fyllde den svarta stjärnhimlen dig med skräck, särskilt månens kraftfulla brandgula skiva när de n steg upp över den frusna slätten. Soldaterna betraktade också samma stigande måne, men påstod att den höll dig sällskap. Såg du den stora trögflytande breda floden och dess sankta stränder och skrämde du av denna låga himmels bleka novemberskymning? Du var rädd både för floden och månen men mest lugnade dig de vuxnas röster när de om kvällen talade om något oändligt fjärran, något de kallade Rom.

Eva Ström